

BNEI TORAH REFLECT ON ANTI-SEMITISM

Jacob J. Schacter

Yeshivat Rabbenu Yitzhak Elchanan

January 22, 2010

Samuel Oppenheim, "The Early History of the Jews in New York, 1654-1664," Publications of the American Jewish Historical Society 18 (1909): 4-5

Extract from a certain letter from Director Peter Stuyvesant to the Amsterdam Chamber, dated Manhattan, September 22, 1654.

The Jews who have arrived would nearly all like to remain here, but learning that they (with their customary usury and deceitful trading with the Christians) were very repugnant to the inferior magistrates, as also to the people having the most affection for you; the Deaconry also fearing that owing to their present indigence they might become a charge in the coming winter, we have, for the benefit of this weak and newly developing place and the land in general, deemed it useful to require them in a friendly way to depart; praying also most seriously in this connection, for ourselves as also for the general community of your worships, that the deceitful race,—such hateful enemies and blasphemers of the name of Christ,—be not allowed further to infect and trouble this new colony, to the detraction of your worships and the dissatisfaction of your worships' most affectionate subjects.⁶

לג/ד-7 - 33/4-7

בראשית - פרשת וישלח

⁴ Esau ran toward him, and he embraced him, and fell upon his neck, and kissed him; and they wept. ⁵ He raised his eyes and saw the women and children, and he said, "Who are these to you?"

He said, "The children whom God has graciously given your servant."

⁶ Then the handmaids came forward — they and their children — and they bowed down. ⁷ Leah, too, came forward with her children and they bowed down; and afterwards, Joseph and Rachel came forward and bowed down.

וַיָּרֶץ עֲשׂוֹ לִקְרָאתוֹ וַיַּחְבְּקוּהוּ וַיִּפֹּל
עַל-צַוְאָרוֹ וַיִּשְׁקְהוּ וַיִּבְכּוּ: וַיִּשָּׂא
אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-הַנָּשִׁים
וְאֶת-הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי-אֵלֶּה
לָךְ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר-הֶגְן
אֱלֹהִים אֶת-עַבְדְּךָ: רַבִּיעִי וַחֲגֹשֶׁן
הַשְּׂפָחוֹת הֵנֵּה וַיְלַדְהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוֶינּוּ:
וַחֲגֹשֶׁן גַּם-לֵאחָ וַיִּלְדֶּיהָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ
וְאַחֵר נִגַּשׁ יוֹסֵף וַרְחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

אונקלוס

וַיִּרְחַט עֲשׂוֹ לִקְדָּמוֹתָהּ וַיִּפֹּל עַל צַוְאָרָהּ וַיִּשְׁקָהּ וַיִּבְכּוּ: וַיִּזְקַף יָת עֵינָיו וַיִּרְא יְת נָשִׂא וַתִּבְנֵא וַאֲמַר מִן אֵלֶיךָ לָךְ וַאֲמַר בְּנֵי אֵי חַס יְיָ עַל (נִיָּא חֲוֵן יְיָ יְת) עַבְדְּךָ: וַיִּקְרִיבַת לְחִינְתָא אֲבִינּוּ וַבְּנֵיהוּ וַסְגִידוּ: וַיִּקְרִיב אֶף לֵאחָ וַבְּנֵיהָ וַסְגִידוּ וַבְּתֵר בְּן קָרִיב יוֹסֵף וַרְחֵל וַסְגִידוּ:

ר"ע

(ד) ויחבקוהו. נתגלגלו רחמיו כשראהו משתחוה כל השתחוואות הללו (שם): וישקוהו. נקוד עליו. ויש חולקין בדבר הזה צברייתא דספרי (בהעלמך סט), יש שדרשו נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו. א"ר שמעון בן יוחאי, הלכה היא, כידוע שעשו שוגא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו בראותו שעה ושקו בכל לבו: (ה) מי אלה לך. מי אלה להיותם שלך: (ז) נגש יוסף ורחל. בכלן האמהות נגשות לפני הבנים, אבל ברחל יוסף נגש לפניו. אמר, אמי יפה תואר,

סימן עז

אם מותר לתבוע שרי המדינה בפני שופטים
במדינה אחרת

ג' ניסן תשל"ז

מע"כ ידידי הנכבד והחשוב עוסק בהרבצת תורה
בהעמדת בתי ספר לילדי ישראל ללמדם תורה
ויר"ש מזה"ר אפרים קעסטענבוים שליט"א.

הנה מצאתי את מכתב מע"כ הרמה וראיתי שאיכא
בוה גידון גדול, שאף שודאי פשוט וברור שיש
להשתדל אצל הממשלה שיתמכו בבתי ספר שהיהודים
יסדו לעצמן מאחר שכן הוא דין המלוכה בענגלאנד
ומחמת זה לא הבנתי את השאלה ואמרתי ע"י הטעלעפאן
שאיני רואה בזה שאלה, אבל בקראי את המכתב שנכתב
באנגלית שהגידון הוא אם יש להשתדל שלא אצל שרי
המדינה בענגלאנד גופא אלא לתבוע למשפט אשר
נמצא במדינה אחרת שגם ענגלאנד שייך להם ולבוא
בקובלנא לפני השופטים על השרים של ענגלאנד אשר
עושים עוולה נגד היהודים, ושיכריחו אותם ליתן גם
לבתי ספר של יהודים, שודאי יש לחוש להטלת איבה
מהממשלה ליהודים שזה אפשר שח"ו יביא לתוצאות
לא טובות בהרבה ענינים ואיכא בוה ענין רדיפה והרבה
חששו חכמים לחשש איבה והקלו כמה דברים בשביל
זה כמפורש במסכת ע"ז דף ו' ע"ב כי צריך לדע
שהשנאה לישראל מכל האומות היא גדולה גם ממלכות
שנוהגין בטובה, וכבר אמרתי על הלשון שהביא רש"י
בפי החומש פי' וישלח (ל"ג, ד') על קרא דוישקהו
ארשב"י הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב דמה
שייך זה להלכה, דהוא כמו שהלכה לא משתנית כך
שנאת עשו ליעקב לא משתנית דאף אלו שנוהגות
באופן טוב שנאתן גדולה בעצם שלכן ח"ו להתגרות
בהם ולגרום איבה וזהו ודאי טעם הרב פאדאוא שאמר
שלא יעשו זה אך מאיזה טעם לא רצה לומר טעמו. ואני
מרחוק המקום וחסרון ידיעת ענינים הפאליטיים איני
יכול לומר כלום, ומספק יש להחמיר שלא לתבוע את
המדינה לשופטים שבמדינה אחרת אף שנעשה זה
בהסכם ענגלאנד, אבל להשתדל אצל השרים במדינת
ענגלאנד גופא ודאי צריך להשתדל בכל האפשרי.

ובזה אגמור בברכה כפולה לחג כשר ושמה
וגאולה שלימה, ידידו,

משה פיינשטיין

משה
משה

וכבר הבטיחה ה' יתעלה לאבינו יעקב כי בניו אף על פי שיכניעוים האומות ויגזצוים, הרי הם תקיימום אחריהם, והמדיינים בלעדיהם, אמר יתעלה והיה זרעך כעפר הארץ וכר' 71 כלומר כי על אף הזרעם מושפלים כעפר מדרדך לכל, סוף יגברו ויגזצו. ועוד על דרך המשל כמו שהעפר לטוף עולה על דורכו 72 ונשאר בלעדי. וכבר באר ישעיה ע"ה והודיענו בשם ה' כי האומה הזו בזמן הגלות כל מי שזומם לה מוזמת כפיה ואונס יעלה הדבר בידו והאפשר לו, אך לטוף יושענה ה' ויטיר יסוריה וצער, אמר חזות קשה הדל ל הנוגד בוגד והשווד שווד עלי עילם צורי מדי כל אנהחה השבתי 73. וכבר הבטיח לנו ה' יתעלה על ידי נביאי שאתו לא נבלה ולא נכחד ולא נעדר מהזיות אומה נעלה, וכשם שלא יתכן לחאר בטול מצאיתו יתעלה 74 כך לא יתכן להכחידנו ולכלותנו מן העולם אמר כי אבי ה' לא שנתה ואחר כני יעקב לא כליתם 75. וכן בשבנו והבטיחנו 76 יחרומום שמו כי מן הנמנע לפני יתעלה לשנוא את כללחתינו 77, ואף על פי שמרדנו בו והמרדנו מצותו, אמר כה אמר ה' אם ימרדו שמיים מלמעלה ויחקרו מוסדי ארץ למטה גם אני אמאם בכל זרע ישראל על כל אשר עשו נאם ה' 78. וכן על הדבר עצמו קדמה הודיעה בתורה על ידי משה רבנו, אמר ואף גם זאת

מקוריות וצדקים
ואמר חזק ביהוה 79
שם דלתי נפתח וכו' 80
כי יתקיים וכו' 81
כי יתקיים וכו' 82
כי יתקיים וכו' 83
כי יתקיים וכו' 84
כי יתקיים וכו' 85
כי יתקיים וכו' 86
כי יתקיים וכו' 87
כי יתקיים וכו' 88
כי יתקיים וכו' 89
כי יתקיים וכו' 90
כי יתקיים וכו' 91
כי יתקיים וכו' 92
כי יתקיים וכו' 93
כי יתקיים וכו' 94
כי יתקיים וכו' 95
כי יתקיים וכו' 96
כי יתקיים וכו' 97
כי יתקיים וכו' 98
כי יתקיים וכו' 99
כי יתקיים וכו' 100

משה

ואמר חזק ביהוה 79
שם דלתי נפתח וכו' 80
כי יתקיים וכו' 81
כי יתקיים וכו' 82
כי יתקיים וכו' 83
כי יתקיים וכו' 84
כי יתקיים וכו' 85
כי יתקיים וכו' 86
כי יתקיים וכו' 87
כי יתקיים וכו' 88
כי יתקיים וכו' 89
כי יתקיים וכו' 90
כי יתקיים וכו' 91
כי יתקיים וכו' 92
כי יתקיים וכו' 93
כי יתקיים וכו' 94
כי יתקיים וכו' 95
כי יתקיים וכו' 96
כי יתקיים וכו' 97
כי יתקיים וכו' 98
כי יתקיים וכו' 99
כי יתקיים וכו' 100

משה

משה

מגלת

שיר השירים

עם פירוש ראש המפרשים רש"י ז"ל

ונוספו עוד שני באורים,

האחד בדרך רחבה דבריו נאמרים,
והשני יבחר דרכו לקצר נאמרים,

נקראו בשם

מטיב שיר

ונלוה אליהם מאמר יקר, בשם

שאר ישראל

ויחד יקראו בשם

רנה של תורה

אשר חנן ה' אותי העמוס בעבודה

נפתלי צבני יהודה ברלין

מואלאזין

מחבר באור העמק שאלה על השאלחות,
ובאור העמק דבר על התורה

יודא לאור מחדש, מבואר ומפורש, עם מראי מקומות מדוייקים
על ידי

אריה בן הרב מרדכי יעקב שליט"א קופרמן

שנת תשס"ח לפ"ק

פעיה"ק ירושלים תובכ"א

מאמר

שאר ישראל

על דבר השנאה

אשר עוררו האנטישמים על אחינו בני ישראל

בארצות שונות.

השקפה מוסרית על פי דעת מורינו ומאורינו

הנביאים הקדושים,

ואנשי הרוח הקדמונים ז"ל באגדות ומדרשים.

Nicholas Berdyaev,
The Meaning of History

Their destiny is too imbued with the "metaphysical" to be explained either in material or positive-historical terms. Moreover, it presents no sign of that antithesis between the metaphysical and the historical, which I regard as an obstacle to the apprehension of the inner significance of history. I remember how the materialist interpretation of history, when I attempted in my youth to verify it by applying it to the destinies of peoples, broke down in the case of the Jews, where destiny seemed absolutely inexplicable from the materialistic standpoint. And, indeed, according to the materialistic and positivist criterion, this people ought long ago to have perished. Its survival is a mysterious and wonderful phenomenon demonstrating that the life of this people is governed by a special predetermination, transcending the processes of adaptation expounded by the materialistic interpretation of history. The survival of the Jews, their resistance to destruction, their endurance under absolutely peculiar conditions, and the fateful role played by them in history; all these point to the particular and mysterious foundations of their destiny.

ספר שבת

אמנם, הלימוד הזה שנוא ישראל רוצים ללחמו, אינו מוסר על שעה חודש ביה המקדש, שהרי לא נצרכו על אותו הדור ללמוד מלבן, וגם זה הלימוד שבכוונתם לעקר את היהדות, ועיקר שונאם ומלחמתם את ישראל היה כמו שנלמדו עם שאר מלכויות ויהו לכבוש, אלא עיקר הלימוד הוא על שעה שישאל בגולה, כמו יעקב שהיה בארם, וזהו מקום לחשוב בשעה שרואים אהנו בארץ דור שישכחנו בשלה בקרב העמים, שהם באמת אהבים אותנו ורוצים שנשב בקרבם לאכול ולשכב מטוב אוצם, ותנה אם כן אך אנו צריכים עוד — חס הגלילה — להשגחה ה' עלינו, כפי שהיה נדרש בעת שהייתם יושבים על אדמתו בארצנו, והיו עינינו חליות אל הקב"ה כעוהה בשלוש גללים — ראיית פני הארץ ה', היינו שהקב"ה הוא הארץ של ארץ הקודש ביתו, ועיניו בה מראשית השנה עד אחרית השנה, מה שאין כן כשאנו יושבים בקרב העמים, ופנינו ארצם כאה להם כהליכות הטבע, ואנחנו בקרבים כינות בית, נחלק את טוב הארץ איתם וטוב אין לנו לשאת עין להשגחה ה' חלילה.

על כן למען הפר משבת פנינו זאת, כא הלימוד מלבן להאחזנו, כי לא כן הוא הדבר באמת, אלא בכל דור דור עומדים שונאי ישראל חכ' ללחמו ולבער את היהדות מביניהם, אלא שהקב"ה מצילנו מידם כדמיו וכדור חסיד, ואם כי רואי אין כל דור שיה בשגרה וברצון ללחמו, וכמו כן אין ההגלה שיה בכל דור, אבל בכל זאת, זאת יש לנו ליהבה, כי אותה האהבה שרואים אהנו בארץ דור שישכחנו בשלה בקרב העמים, שהם אהבים אותנו ורוצים שנשב בקרבם לאכול ולשכב מטוב אוצם, ותנה אם כן אך אנו צריכים עוד — חס הגלילה — להשגחה ה' עלינו, כפי שהיה נדרש בעת שהייתם יושבים על אדמתו בארצנו, והיו עינינו חליות אל הקב"ה כעוהה בשלוש גללים — ראיית פני הארץ ה', היינו שהקב"ה הוא הארץ של ארץ הקודש ביתו, ועיניו בה מראשית השנה עד אחרית השנה, מה שאין כן כשאנו יושבים בקרב העמים, ופנינו ארצם כאה להם כהליכות הטבע, ואנחנו בקרבים כינות בית, נחלק את טוב הארץ איתם וטוב אין לנו לשאת עין להשגחה ה' חלילה.

ואחר שכן הוא, אין לנו לחקור אתרי הסיבות והתנאים שמוצאים לכלחמו, אחר שהיא שגאת עולם בתמורות כאמור למעלה, אלא שלא בכל דור השנאה יוצאת לאור, ואם כן רוצים אהנו עין בעין שחלל הוא על פי השגחת ה' עלינו, ורק אהנו, על פי משינוי לפני ה', מסבבים שיהיה ליבם עלינו לטובה או לחופר חס חלילה.

מעלה, כפי שכור החורבן, שרדע שבכוונתו הרוזמאים בקשו לכבוש את הארץ והאומה, כאשר ישו לשא הממלכות, והוא אמנם במנהג המלכות לעשות כן, ומל מקום פירוש במקרא כפרשת נביים "על מה נעשה ה' ככה לארץ הזאת" (ירמיהו כטכב), וכן פירוש חז"ל (ומא טב), ודורבן בית המקדש האשון היה על עבודה-זהו, גילוי עריות, ושפיכות דמים, חורבן בית המקדש השני היה על שנתא חונם, ולא תלוי במנהג המלכות המושלל בסיפה, אלא הוא השנים כי לנו לא היה מגיע על זה על פי הטבע, וכפי שהיה בימי סנחריב, אם לא שהיה זאת בהשגחה פרטית, כן אהנו בחיותנו בגולה שנואנו ורוצים אהנו בארץ דור, אין לנו לחקור מה הטעם והסיבה שהגיע לנו מצידי, ומדוע יחרה כבה אף הרוזמים אהנו, אחרי כי ככל אמרנו כי השנאה הזאת היא טבעית ומידיית, אלא יש לנו להחבון על זאת מצדנו, על מה הגענו אהנו לכך בהשגחה ה', שלא היתה גם עתה השנאה מכוסה כמו בשאר דורות או בשאר מקומות בדרו הזה גם כן, ועל מה ההשגחה מקיפת בידור לעורר על ידי את שונא שונאנו עלינו בארץ ארצות.

"נתפשה דרכינו ונתקדחה ונשכחה ער ה'" (מסכת גיט)
 "ויהי ביים היותא לא יוסף עוד שאר ישראל ומליטת בית יעקב לחטט על מנחה, ונעטע על ה', קודש ישראל באהר" (משע"ס)

א

שאלו ישאלו רבים וכן שלמים על אודות אותה השנאה התמידית אשר בלב האנטישמים (השנאה בני שם) על ישראל, וכל אור יעמל וילאח למצוא פתרון בזה לשאלה הנכרה הזאת, וה ככה וזה ככה, כל אחד לפי דעתו והשקפתו על היהדות ודרכי בני ישראל בנוגע למצב העמים אשר בקרבם ישבו, וכן החמו אהנו לרגל חירותם הסתוררת ואמונתנו הנאמנה, אמרו גם כן לדבר בעצרת ה' בענין זה.

ונאמר, כי עיקר הענין — שגאת האנטישמים לעם ישראל, ידוע הוא לכל איש מיראלי, ומגור הוא בפיו מחוגרת ליל שימורים, שאנו אומרים: "יהיה שעמדת לאבותינו ולנו רבי, צא ולמד מהו ביקש לכן וכי".

ורבה, הלימוד מלבן הראנו לדעת את סיבת השנאה בשנים: (א) קנאה הערש וחזיר גניבה ועוול, בלול עם (ב) שגאת האמונה ועבודת אל עליון יתפרד, כאשר יבואר. **ורבה**, לפי הנראה משטחיות הסיפור שהיה בין יעקב ולבן, לא נזכר ענין האמונה כלל, ורק קנאה הערש וחזיר גניבה ועוול, רק המה הנצטרות לדרך אחרית, והנה אם כן, לא היה לב לבן רע אלא ליעקב בלבד, בלול מעשיי הלא טובים נגדו כפי מחשבתו, וכל כשכיל שהוא עובד את ה', ואם כן לא היה שייך לשון ילובן ביקש לעקור את תכלי, דמשמע שביקש לעקור גם את עבודת ה', שהיא היהדות, והרי הוא לא רצה אלא לחרוג את יעקב בלבד, ולא את שאר אחי יעקב, היינו עובדי ה' כמותו, שהיו עימו, אלא דרכותנו ד'ל תבינו, שלכן רצה לעקור את האמונה ועבודת ה', שלא חדה היהדות בעולם (באמרו יהדות), כפי מצבה בעת הזאת, והנה זאת היא הנומת — אל אותן היהדות המשוכחות והדעת הסתוררת והתענבות, דעת אל אחד בראי, שנצטיינו בהן בני ישראל מימי אבינו הראשון אברהם עד היום הזה, ואשר הן הנה עצמיות העם הזה, וחינוק וקידמו לעד ולנצח נצחיתם.

א אל-הוה האלהים חרבה: וירא מלאך יהוה אליו בלבת-אש מתוך
ג הסנה וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל: ויאמר משה
ד אסרה-נא וראאה את-המראה הגדל הזה מדוע לא יבער הסנה: וירא
ה יהוה כי סר לראות ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה
ו ויאמר הנני: ויאמר אל-תקרב הלים של-נעליך מעל רגליך כי המקום
ז אשר אתה עומד עליו אדמת-קדש הוא: ויאמר אנכי אלהי אביך אלהי
ח אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל-
ט האלהים: ויאמר יהוה ראה ראיתי את-עני עמי אשר במצרים ואת-
י צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את-מכאוביו: וארר להצילו מיד
יא מצרים ולהעלותו מן-הארץ ההוא אל-ארץ טובה ורחבה אל-ארץ ובת
יב חלב ודבש אל-מקום הנגעני ותחתי ותאמרי ותפרזי ותחזי והיבוס:י
יג ועתה הנה צעקת בני-ישראל באה אלי וגם-ראיתי את-הלחץ אשר
יד מצרים לחצים אתם: ועתה לכה ואשלחך אל-פרעה והוצא את-עמי
יז בני-ישראל ממצרים: ויאמר משה אל האלהים מי אנכי כי אלהי אל-
יח פרעה וכי אוציא את-בני ישראל ממצרים: ויאמר כפי אהיה עמך וזה
יט לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את-העם ממצרים תעבדון את-
כ האלהים על החר הזה: ויאמר משה אל האלהים הנה אנכי בא אל בני
כא ישראל ואמרת לי להם אלהי אבותיכם שלחני אליכם ואמר לי מה-
כב שמו מה אמר אלהם: ויאמר אלהים אל-משה אהיה אשר אהיה ויאמר
כג כה תאמר לבני ישראל אלהי שלחני אליכם: ויאמר עוד אלהים אל-
כד משה כה-תאמר אל-בני ישראל אלהי אבותיכם אלהי אברהם
כה אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם והשמי לעלם וזה זכרי לך
כו דר: לך ואספת את-זרעתי ישראל ואמרתי אלהים יהוה אבותיכם
כז נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם ואת-
כח העשוי לכם במצרים: ואמר אעלה אתכם מעני מצרים אל-ארץ
כט הנגעני ותחתי ותאמרי ותפרזי ותחזי והיבוס אל-ארץ ובת חלב ודבש:
ל ושמעו לקלף ובאת אתה וזרעתי ישראל אל-מלך מצרים ואמרתי אלי
לא יהוה אלהי העבריים נקרה עלינו ועתה גלכה-נא ברח שלשת ימים
לב במדבר ונזבחה ליהוה אלהינו: ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך
לד מצרים להלך ולא ביד חזקה: ושלחתי את-ידי והפיתי את-מצרים
לה בכל-נפלאותי אשר אעשה בקרבן ואחריו-כן ושלח אתכם: ונתתי את-
לז חן העם הנה בעיני מצרים והנה כי תלכו לא תלכו ברכם: ושאלה
לח אשה משכנתה ומגרת ביתה בלי-כסף וכלי וזהב ושקלית ושמתם על-
לא בניכם ועל-בנותיכם ונצלתם את-מצרים: ויען משה ויאמר והן לא-
לב יאמינו לי ולא ישמעו בקלי כי יאמרו לא-נראה אליך יהוה: ויאמר
לד אליו יהוה מוזה [מוזה-נה] בנגדך ויאמר משה: ויאמר השליכהו ארצה
לה וישלכהו ארצה ויהי נחש ויגס משה מפניו: ויאמר יהוה אל-משה
לז שלח ידך ואחוז בנחש וישלח ידו ויחזק בו ויהי למשה בכפו: למען
מ יאמינו כי-נראה אליך יהוה אלהי אבתם אלהי אברהם אלהי יצחק
מא ואלהי יעקב: ויאמר יהוה לו עוד הבא-נא ידך בחיקך ויבא ידו בחיקו
מב ויוצאה והנה ידו מצרעת בשלג: ויאמר השב ידך אל-חיקך וישב ידו
מג אל-חיקו ויוצאה מחיקו והנה-שכה בבשרו: והנה אם-לא יאמינו לך
מד ולא ישמעו לקלל האת הראשון והאמינו לקלל האת האחרון: והנה אם-
מה לא יאמינו גם לשני האתות האלה ולא ישמעון לקלף ולקחת ממימי
מז הים ושפכת היבשה והיו המים אשר תקח מן-הים ונתנו להם ביבשת:
מח ויאמר משה אל-יהוה כי אדוני לא איש דברים אנכי גם מתמול גם
מט משלשם גם מאז דברך אל-עבדך כי כבד-פה וכבד לשון אנכי: ויאמר
נ יהוה אליו מי שם פה לאדם או מי-ישום אלים או חרש או פקח או עור
נא הלא אנכי יהוה: ועתה לך ואנכי אהיה עם-פיהו והוריתיך אשר תדבר:
נב ויאמר כי אדוני שלח-נא ביד-תשלח: ויחר-אף יהוה במשה ויאמר
נג הלא אחרן אחיך הלוי ידעתי כי-דבר ידבר הוא וגם הנה הוא יצא
נד לקראתך וראצו ושמת בלבו: ודברת אליו ושמת את-ידך בפי
נה ואנכי אהיה עם-פיהו ויעם-פיהו והוריתי אתכם את אשר תעשון: ודבר-
נו הוא לך אל-העם והנה הוא יהיה-לך לפה ואתה תהיה-לו לאלהים:
נא ואת-המטה הנה תקח בידך אשר תעשה-בו את-האות:

ביתו דר' אהרן זצ"ל

פרק ארבעים

קנב

ל-ישראל, שגאמר, אל-תקרב הלים של-נעליך מעל רגליך (שם
ג ה). מכאן אמרו, כל העומד במקום קדוש צריך קשף
ד יצילו. שפך אמר הקדוש-ברוך-הוא אל משה, של-נעליך
ה מעל רגליך. אמר לו הקדוש-ברוך-הוא, לך ואשלחך אל-פרעה
ו (שם סו). אמר לפניו, רבון כל העולמים, לא כך אמרתי לך אין
ז בי כח, שאני גססם בלשוני, שגאמר, ויאמר משה אלהי, לא
ח איש דברים אנכי (שם טו). ולא עוד, אלא שאמה משקנני ליד
ט אוזני ומבקשי רצתי, לא על כן ברחתי מפניהם, שגאמר, ויברח
י משה מפני פרעה (שם כ). אמר לו, אל תירא מהם, שפך
יא מתו כל-העצבים שבמקשים את-נפשך (שם יט). וכי מתים
יב היו, ונלא חיים היו, אלא שגרדו מנכסיהם. מכאן אמה למד,
יג שכל סוירד מנכסיו קאלו מת, לךך גאמר, כי-מתו כל-
יד העצבים. אמר לו, לך ואשלחך אל-פרעה. אמר לפניו, רבון כל
יז העולמים, שלח נא ביד-תשלח (שם טו), ביד אותו האיש
יח שאמה אתה, אני שרעם לצתיד קבוא אל ישראל, שגאמר,
יט הנה אנכי שרעם לכם את אלהי העולמים, הן לי מופת ואות.
כ (שם יג). אמר לפניו, רבון כל העולמים, הן לי מופת ואות.
כא אמר לו, השלך את-מטה ארצה, והשליך את-מטתו ארצה,
כב ונצטת נחש שרף, ולמה הראה הקדוש-ברוך-הוא למשה כנחש
כג שרף בפסח ולא הראהו דבר אחר. אלא מפני שהנחש נושף
כד וממית לבני אדם, כך היו פרעה וצפו נושקים וממיתים את
כה ישראל. וסור ונצטת כעץ נבש, שגאמר, ויאמר ה' אל-משה

חלק פרק אחד עשר מנהדרין 23

184

[א] כל ללא רב
שוק עמי: [ב] שם ל'
על אותו רשע שחוק עמי:

ואופן שנים שמסור סק"ס למדע אם עולמו . ויהיה עולם זה הדב
אלף שנים אותן צדיקים היכן הם האילו וזימן נקברין בח"ק: לא
יירא כסמיר ארץ . כשמחליף הקב"ה את הארץ לא יורא לפי שאלו
בלב ימים: וקו"פ י' פליטו פס . שיהא להם כח לשוט ולשפוף בלי
לער: ויגליף ממקום שסמיר יחוקאל .

שחזרו ומתו קד צדיקים ששדד
להחיות יחזרו ולשפוף קד שטמתי
יחוקאל הגנה נבוכדנצר עם יבניה
מלך יהודה והיה יחוקאל מהגבול
בבבל וירמיה בח"ק יסאל כולות אחת
שטרה שנה שמלך לזקים: בלמס .
בבבול: משל פיס . שיהיה מרמו
להם על הגלות כלמס מה שחזר וחי
קד יסאל שטפו מן הגלות: פסס .
שחזרו חסילין היו עולם: שטפו לקן .
על יולת מלרים: ועטו . שלא היה
להם למנוע גזירת ועכום ועטו לוחם
אלא שטטלו יחוקאל דהא כתיב (גמליות
סו) כי גר יהיה זרעך זה יחוקאל
דכתיב (שם גא) כי בלחן יקרא לך
זרע והם מתו משעת הדיבור לחבריהם
ועלו בסדר עולם לחבריהם אצטו
בשטע שרדנר עמו בין הבתרים בין
שכעיס שנה היה ומבין הבתרים עד
שטול יחוקאל היה ל' שנה כדכתיב
(גמליות גא) וחבריהם בין מוחת שנה
בשולר לו את יחוקאל בנ מלחלת אומר
משדע עמו בין הבתרים עד שילאו
ממלרים היו ארבע מאות וחזון ל'
שמן הדבור עד לידת יחוקאל עטו בני
אפריס . ומעין שטני אפריס יתן שילאו
קודם זמן ונהרגו שנחמך ובני אפריס
שחוללו וגו' והרגום אש"י גת: וסמול
אמר: מתיים שהיה יחוקאל אלו בני
ארס שכפרו במתיים המתיים שנחמך
(יחוקאל לו) אבדה תקותי: ספספוס
האלה כל בני ישראל סמס . עלמות
הלו סימן לכל ישראל יתן שטמתי
להם מתיים המתיים כמו לאלו שהי'
אלו אמרו אבדה תקותי ועכשו
ידעו שאני מתיים את המתיים וסימן
זה לכל ישראל שגס הם עתידין
להחיות ולא מן הדון חיו דהא אמרין
לש"י: [א] סמס במתיים המתיים אין לו חלק
לפיכך . שהיו מתיירין ללמים על קירות
ההיכל דכתיב ואלא ואלהא ממוקת על
הקיר סביב: ופסיפס וספספריני פליסס
פסיפס פסיפס: כלומר על אותן האששים
שכתיב עליהם פסיפס עטר עליהם

יחוקאל להחיות: אלו פמיס שכבטתם דורס . שהמית נבוכדנצר
מלך בבל על שהו יפס כלוקמן: פנסר אשל עד רבס . מקומות
סן היו בכבטת דורס: שופטוס . מוחמת הלוס: ולוס סמלך וסרנן
ועדין סיו שופטוס . שהיה נרתיס זו מלרס וזו האלך ומלמס:
תורה אור וכלו עלמס מן סכבטת ועטפו לו

ואם תאמר אותן שנים שעתידי הקב"ה לחדש
בהן את עולמו שנאמר ויגשבו ה' לברד^ב
ביום ההוא צדיקים מה הן עושין הקב"ה
עושה להם כנפים כנשרים ושמן על פני
המים שנאמר על כן לא יירא בהזמר ארץ^ג
במשו הרים בלב ימים ושמן תאמר יש להם
צער ת"ל וקו"פ ה' יחליפו בח יעלו אבר^ד
בנשרים ירצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו ויגלה
ממתיים שהיה יחוקאל סבר לה כמאן דאמר
באמת משל היה דתניא ר"א אומר מתיים
שחזרו יחוקאל עמדו על הגליות ואמרו
שירה ומתו מה שירה אמרו ה' מתיים בצדק
ומתו ברחמים ר' יחישה אומר שירה זו
אמרו ה' מתיים ומתו מרד שאלו ויעלו^ה
ר' יהודה אומר אמת משל היה אמר לו רבי
גרמיה אם אמת למה משל ואם משל למה
אמת אלא באמת משל היה ר"א בנו של ר'
יוסי הגלילי אומר מתיים שהיה יחוקאל עליו
לארץ ישראל ונשאו נשים ותולידו בנים
ובנות עמד ר"י בן בתירא על הגליות ואמר
אני מבני בניהם וחללו תפילין שהנחת לי
אבי אבא מרם ומאן נינהו מתיים שהיה
יחוקאל אמר רב אלו בני אפריס שמנו לקן
וסעו שנאמר ובני אפריס שותלח וברד ב^ב
ותרת בנו ואלעדה בנו ותרת בנו וובר בנו
ושותלח בנו ועזר (ואלעזר) והרגום
אנשי גת הגולדים בארץ וגו' ובתיב ויתאבל^ה
אפריס אביהם ימים רבים ויבאו אחיו לנחמו
ושמואל אמר אלו בני ארס שכפרו בתורת
המתיים שנאמר ויאמר אלי בן ארס העצמות
האלה כל בית ישראל כמה הנה אומרים
יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו נגזרו לנו
ר' ירמיה בר אבא אמר אלו בני ארס שאין
בהן לחלוות של מצוה שנאמר העצמות
היבשות שמעו דבר ה' ר' יצחק נפרא אמר
אלו בני ארס שחפו את ההיכל כולו שקצים
ורמשים שנאמר ואבוא וראה והנה כל^ה
תבנית רמש ובהמה שקץ וכל גלולי בית
ישראל מחוקה על הקיר סביב וגו' ובתיב
תרם והעבירני עליהם סביב סביב ר' ע' ^ה

185

ירחן אמר אלו מתיים שבבקעת דורא וא"ר יוחנן מנדר אשל עד רבת בקעת דורא שבשעה שהגלה
נבוכדנצר תרשע את ישראל היו בהן כחורים שהיו מנגיין את תרממת ביפזין והיו כשריות רואות אותן ושופעות
זבות אמרו לבעליהן ובעליהן למלך צוה המלך והרגום ועדין היו שופעות זבות צוה המלך והמסום
תנו רבנן בשעה שהפיל נבוכדנצר תרשע את חגניה מישאל ועזריה לכבשן האש אמר לו הקב"ה ליחוקאל לך
והחיה מתיים בבקעת דורא כיון שהחיה אותן באו עצמות ומפחו לו [א] לאותו רשע על פניו אמר מה
מיבן של אלו אמרו לו חבריהן של אלו מודה מתיים בבקעת דורא פתח ואמר אותה כמה רברבין ^ה
ותבחרויה כמה תקיפין מלכותיה מלכות עלם ושלאמיה עם דר ודר וגו' א"ר יצחק יוצא וזה הותח לתוך פיו
[ב] של אותו רשע שאילמלא (*לא) בא מלאך וספרו על פיו ביקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר
דוד בספר תהלים ת"ד יששה נסים געשו באותו היום ואלו הן צדק הבבשן ונפרץ הכבשן והימק סדו ונהפך
צלם על פניו ונשרפו ארבע מלכות והחיה יחוקאל את המתיים בבקעת דורא וכולדו גמרא וארבע מלכות
קרא דכתיב ונבוכדנצר מלכא שלח למכנש לאחשדרפניא סגניא ופתוחתא אודגוזיא גבריא דתבריא תפתיא ^ה
וכל שלמוני מדינתא וגו' וכתיב איתי גוברין יתוראין וכתיב ומתכבשין אחשדרפניא סגניא ופתוחתא הדרבי
מלכא חו"ן לגבריא אלך וגו' תני רבי אליעזר בן יעקב אפילו בשעת הסכנה לא ישנה אדם את עצמו
מן הרבנות שלו שנאמר בארין גבריא אלך כפתו בסרבליתך פמשהתן וכרבלחתון וגו' אמר רבי יוחנן ^ה
גדולים